

Paleolit i mezolit

KRZYSZTOF SOBCZYK

DOLNOPALEOLITYCZNE STANOWISKO
W RACIBORZU-STUDZIENNEJ, WOJ. KATOWICE

Stanowisko 2 w Raciborzu-Studziennej zostało odkryte tuż przed II wojną światową. W jego skład wchodzi duża żwirownia miejska wraz z przyległymi bezpośrednio do niej prywatnymi żwirowniami Matysika i Sowika. Położona jest na SW od centrum wsi, na lewym zboczu doliny Odry, na wysokości 210 m n.p.m. i 28 m nad poziomem Odry.

Na terenie żwirowni H. Lindner i G. Pietsch w roku 1939 znaleźli kilka krzemieni¹. Według sprawozdania Radziocha z 1941 r. znaleziono ogółem 6 okazów, które miały pochodzić z głębokości ok. 10 m. Wśród nich wyróżniamy 3 zabytki pochodzące ze żwirowni miejskiej, w tym 2 odłupki klaktońskie i 1 zgrzebło zbieżne oraz 2 zabytki pochodzące ze żwirowni Matysika, w tym 1 odłupek i 1 wiór degrosisażowy². W latach 1961—1963 systematyczne badania wykopaliskowe z ramienia Zakładu Archeologii Polski UJ podjął J. K. Kozłowski. Znaczenie tych badań polega przede wszystkim na bezspornym ustaleniu stratygrafii żwirowni, a tym samym na geologicznym datowaniu odkrytych zabytków krzemiennych. Wśród materiału zabytkowego wyróżniono m. in.: 5 rdzeni, w tym przewaga zaczątkowych, kilka odłupków klaktońskich, wiór degrosisażowy oraz narzędzia, jak zgrzebło ukośne i rylec węglowy boczny³. W okresie od 26 II do 15 III 1974 r. podjęto przez autora sprawozdania badania wykopaliskowe o charakterze ratowniczym. Badania prowadzono z ramienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Opolu. Wykop usytuowany na terenie byłej żwirowni Sowika obejmował obszar 45 m². Dłuższy bok o dł. 15 m przebiegał prostopadłe do głównej ściany żwirowni w odległości ok. 20 m od niej. Układ i rozmiary wykopu uwarunkowano ratowniczym charakterem badań — miały one na celu dotarcie i odsłonięcie poziomu piasku zalegającego poniżej warstwy z zabytkami krzemiennymi, potrzebnego właścicielom terenu do celów gospodarczych. Tym samym zabezpie-

¹ H. Lindner, *Die Gnadenfelder saaleiszeitliche Endstaffel und die Bewegungen des Saale-Eises in Oberschlesien*, „Jahresberichte der Geologischen Vereinigung Oberschlesiens”, 1939, z. 2.

² Opis zabytków krzemiennych z 1939 r. patrz J. K. Kozłowski, *Paleolit na Górnym Śląsku*, „Prace Komisji Archeologicznej PAN”, t. 5: 1964, s. 85—86.

³ J. K. Kozłowski, *Węzłowe problemy chronologii paleolitu w dolinie Odry i Cyny pod Raciborzem*, „Rocznik Muzeum Górnośląskiego”, Archeologia, z. 3: 1965, s. 13—21.

czono profil tej części żwirowni przed osypywaniem się i uniemożliwiono rabunkową eksploatację piasku. Rozpoczęta jeszcze przed wojną eksploatacja kruszywa nie uszkodziła w tym miejscu stanowiska, ponieważ *plateau* sztucznie wytworzone przed ścianą żwirowni pokrywało nie naruszoną warstwę kulturową zalegającą w tym miejscu na gł. ok. 1,5 m. W toku badań w 1974 r. odkryto 18 zabytków krzemiennych zalegających w spągu utworu piaszczysto-żwirowego, ponad silnie zaburzonym poziomem mułków, piasków i gruboziarnistych żwirów.

STRATYGRAFIA STANOWISKA

Sytuacja stratygraficzna stanowiska 2 w Raciborzu-Studziennej jest rozpracowana przez J. K. Kozłowskiego⁴. Według tegoż badacza profil żwirowni wykazuje obecność następujących utworów:

1. gleba usunięta, twory pokrywowe piaszczysto-gliniaste częściowo zaburzone peryglacjalnie;
2. seria poziomów żwirowych, żwirowo-piaszczystych, rozmaicie warstwowanych;
3. grube żwiry rdzawe, wśród których spotykamy głązy granitowe pochodzenia północnego;
4. piaski z niewielką domieszką żwiru, warstwowane, na przemian rdzawe i szare. Zaburzenia mrozowe w postaci klinów i kieszeni mrozowych wypełnionych popielatą gliną z wytrąceniami piasków i żwirków;
5. seria na przemian spokojniejsza piaszczysto-żwirowa oraz żwirowo-piaszczysta o niespokojnym przebiegu warstwowania;
6. poziom głazów eratycznych do 1 m średnicy oraz zaburzeń kriogenicznych w postaci inwolucji obejmujących piaski średnioziarniste, mułki i żwiry;
7. piaski średnio- i gruboziarniste o różnym przebiegu warstwowania.

Srodkowa seria fluwioglacjalna zawierająca materiały paleolityczne zalegające w jej spągu datowana jest przez ww. badacza na okres przed nasunięciem Rissu, związany z moreną hulczyńską, czyli na Riss 1a—1b lub na Mindel-Riss⁵. Odkryty w toku ostatnich badań materiał krzemienny zalegał w podobnej sekwencji stratygraficznej. Profil stanowiska nie obejmował jednak warstw zalegających powyżej środkowej serii piaszczysto-żwirowej, ponieważ uległy one zniesieniu jeszcze podczas użytkowania żwirowni.

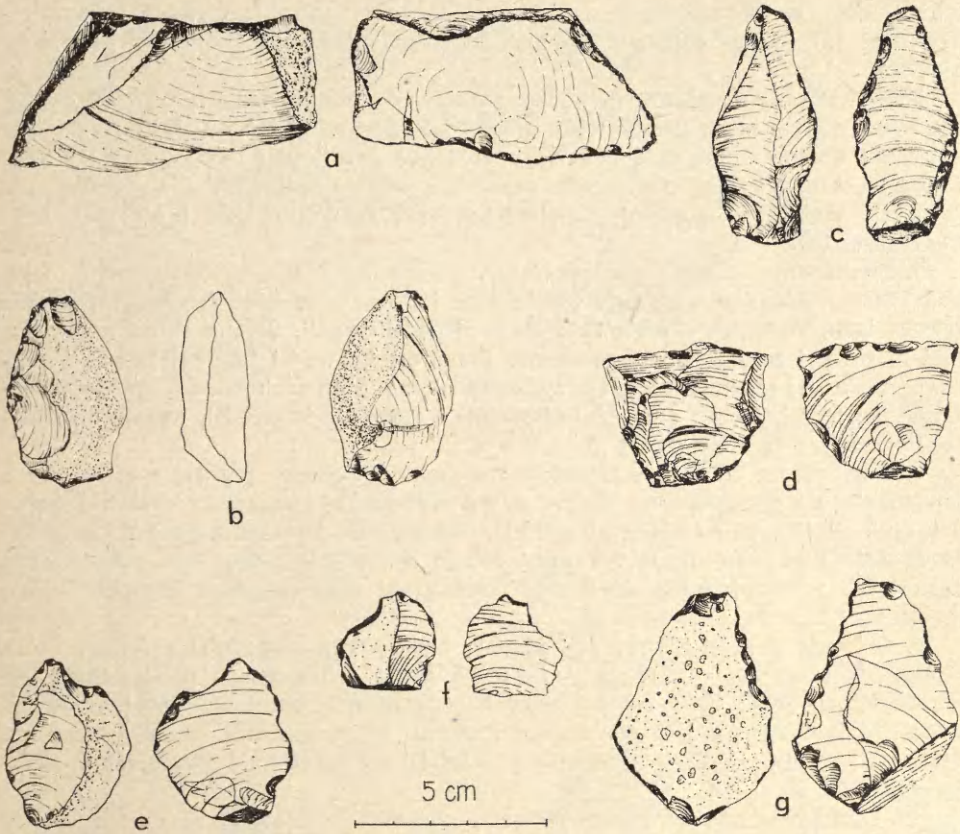
MATERIAŁY KRZEMIENNE

1. Rdzeń zaczątkowy na płaskim surowiaku. Posiada jeden negatyw głębokiego odbicia odułka o podgiętej partii wierzchołkowej. Pięta naturalna, termiczna. Boki i tył rdzenia nie przygotowane; stanowią one powierzchnie przełamów termicznych. Kąt między piętą a negatywem odbicia odułka ostry. Stan zachowania wykazuje silne ogładzenie powierzchni oraz otoczenie i spedolitowanie krawędzi (ryc. 1a).

2. Zgrzebło poprzeczne z wypukłą krawędzią zaretuszowaną. Wykonane na odułku degrosisazowym odbitym z rdzenia na otoczaku krzemienym. Retusz krawędzi drobny, stopniowy. Jeden z narożników uformowany płaskim odbiciem. Stan zachowania wykazuje otoczenie i lekkie spedolitowanie krawędzi. Zgrzebło można zaliczyć do typu „protoqina” (ryc. 1b).

⁴ Kozłowski, *Węzłowe problemy chronologii...*, s. 11—13 oraz tabl. I, tenże *Le paléolithique en Haute Silésie*, INQUA VI Congress, Report, vol. IV, 1964, s. 33C.

⁵ Kozłowski, *Węzłowe problemy chronologii...*, s. 12—13.

Ryc. 1. Racibórz-Studzienna. Materiały krzemienne:
a — rdzeń; b — zgrzebło; c — wiór retuszowany; d—g — odłupki

Flint artifacts:

a — core; b — side-scraper; c — retouched blade; d—g — flakes

3. Wiór retuszowany o krawędziach lekko zbiegających się, lekko podgięty. Piętka nie przygotowana, kąt zewnętrzny rozwarto (123°). Strona górna reprezentuje negatywy odbić o kierunku zgodnym z kierunkiem odbicia wióra oraz fragm. powierzchni termicznej. Retusz krawędzi w części piętково-ściskowej półstromy na stronę dolną. Nieregularny retusz krawędzi w części wierzchołkowej stanowi z pewnością wynik pedolityzacji. W części piętkowej na stronie górnej widoczny negatyw drobnego odbicia zwrotnego w stosunku do retuszu przeciwległej krawędzi. Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni oraz pedolityzację i otoczenie krawędzi. Długość wióra 59 mm, szerokość 27 mm, grubość 9 mm (ryc. 1c).

4. Odłupek o regularnych krawędziach bocznych. Fragment jednej krawędzi uszkodzony. Piętka nie przygotowana, duża, kąt zewnętrzny rozwarto (115°). Na stronie górnej widoczne negatywy licznych odbić o kierunkach zgodnych z kierunkiem odbicia odłupka. Na stronie dolnej dobrze widoczny ściek oraz fale odbicia. Powierzchnia odłupka ogładzona, krawędzie otoczone i spedolitowane (ryc. 1d).

5. Gruby odłupek z pseudoretuszem na wierzchołku, będącym niewątpliwie śladem pedolityzacji. Piętka duża przygotowana, kąt zewnętrzny rozwarto (120°). Strona górna reprezentuje głęboki negatyw odłupka o kierunku odbicia zgodnym z kierunkiem odbicia odłupka oraz duży fragment powierzchni korowej. Strona

dolna mało charakterystyczna z dobrze uchwytnym sęckiem. Stan zachowania wykazuje silne ogładzenie powierzchni oraz spedolitowanie i otoczenie krawędzi (ryc. 1e).

6. Niewielkich rozmiarów uszkodzony odłupek. Piętka duża nie przygotowana, kąt zewnętrzny prawie prosty (95°). Na stronie górnej widoczny duży fragm. powierzchni korowej oraz dwa negatywy odbić, w tym jedno oboczne. Na stronie dolnej dobrze zaznacza się sęcdek oraz fale odbicia odłupka. Stan zachowania wykazuje częściowe ogładzenie powierzchni oraz spedolitowanie i otoczenie krawędzi (ryc. 1f).

7. Wydłużony odłupek degrosisażowy. Piętka zniesiona przypadkowym odbiciem. Strona górna reprezentuje płaszczyznę korową oraz drobne ślady odbić przy krawędziach, będących niewątpliwie śladami pedolityzacji. Strona dolna o powierzchni nierównej ze zniesionym sęckiem. Fragment krawędzi bocznej w partii piętkowo-sęcdekowej reprezentuje płaszczyznę termiczną. Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni oraz silne spedolitowanie i otoczenie krawędzi, nadającej odłupkowi charakter zgrzebla (ryc. 1g).

8. Duży płaski odłupek o kształcie rombopatym. Piętka prawie zerowa, prawdopodobnie nie przygotowana. Strona górna reprezentuje negatywy dwóch przeciwstawnych odbić oraz fragm. powierzchni przełamu termicznego. Strona dolna posiada średnio wykształcony sęcdek oraz dobrze zaznaczające się fale odbicia. Stan zachowania wykazuje silne ogładzenie powierzchni oraz otoczenie krawędzi spedolitowanych (ryc. 2a).

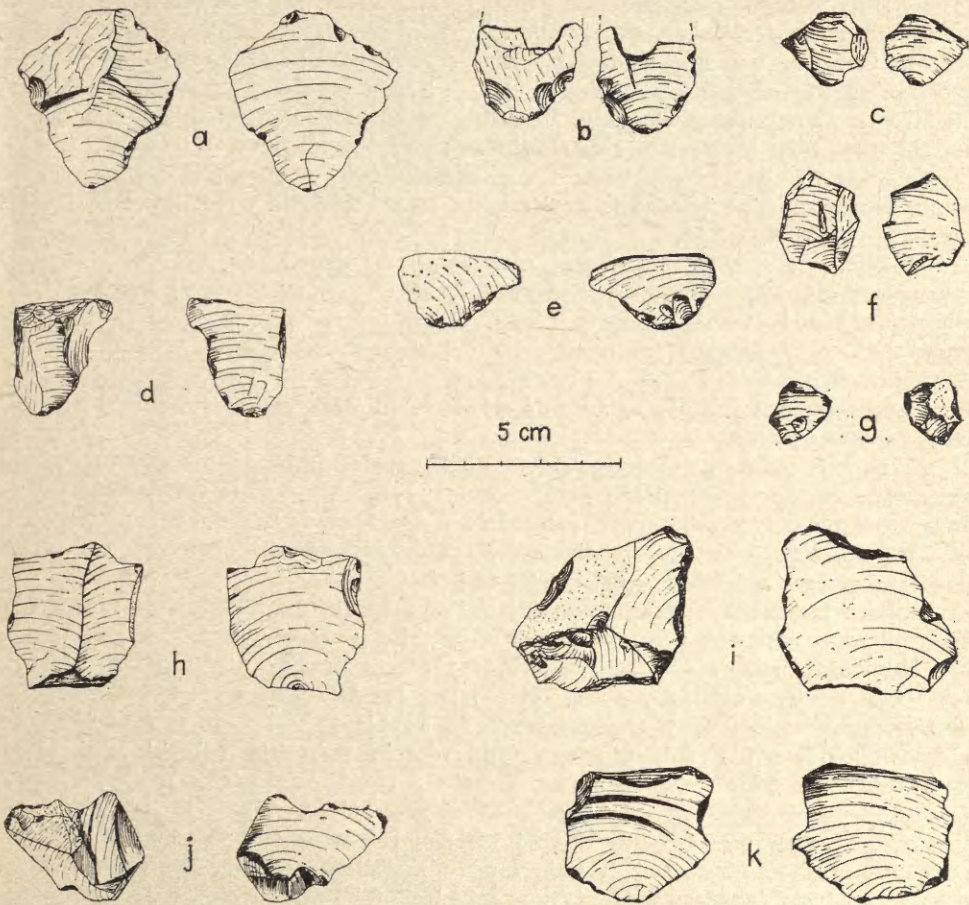
9. Odłupek degrosisażowy, uszkodzony, będący prawdopodobnie fragm. wióra. Piętka nie przygotowana, termiczna. Strona górna reprezentuje powierzchnię termiczną oraz drobne ślady odbić będących niewątpliwie wynikiem pedolityzacji. Na stronie dolnej sęcdek jest niewidoczny. Partia wierzchołkowa okazy uszkodzona. Stan zachowania wykazuje otoczenie krawędzi oraz ogładzenie powierzchni odłupka (ryc. 2b).

10. Drobny odłupek wypukło-wklęsły, pochodzący prawdopodobnie z obróbki bifacjalnej. Piętka prawie zerowa. Na stronie górnej występuje negatyw odbicia przeciwnego w stosunku do kierunku odbicia odłupka oraz niewielki fragm. powierzchni termicznej. Strona dolna posiada dobrze zaznaczony sęcdek. Wierzchołek stanowi fragment płaszczyzny termicznej, od której odbito poprzedni odłupek. Stan zachowania wykazuje silne ogładzenie powierzchni oraz otoczenie krawędzi (ryc. 2c).

11. Płaski odłupek częściowo uszkodzony przy krawędzi bocznej. Piętka mała, nie przygotowana, stanowi porowatą powierzchnię termiczną, kąt zewnętrzny rozwarty (121°). Strona górna reprezentuje wyraźny negatyw odbicia o kierunku zgodnym z kierunkiem odbicia odłupka oraz negatyw odbicia o kierunku ukośnym. Strona dolna posiada lekko zaznaczony sęcdek oraz ślady skaz termicznych. Stan zachowania wykazuje silne ogładzenie powierzchni oraz otoczenie i spedolitowanie krawędzi. Powierzchnia strony górnej pokryta białą-niebieską patyną nie obejmującą w zasadzie negatywu odbicia o kierunku zgodnym z kierunkiem odbicia odłupka (ryc. 2d).

12. Mały odłupek o podgiętej części wierzchołkowej. Piętka mała, nie przygotowana, termiczna, kąt zewnętrzny rozwarty (110°). Strona górna reprezentuje negatyw odbicia o kierunku lekko ukośnym w stosunku do osi odłupka. Strona dolna silnie wypukła, sęcdek częściowo zniesiony. Stan zachowania wykazuje silne ogładzenie powierzchni oraz otoczenie spedolitowanych krawędzi (ryc. 2e).

13. Gruby, nieregularny odłupek. Piętka częściowo uszkodzona, obecnie krawędziowa, prawdopodobnie nie przygotowana. Strona górna reprezentuje negatyw odbicia o kierunku ukośnym w stosunku do kierunku przebiegu osi odłupka oraz kilka drobnych odbić, z których część może być wynikiem pedolityzacji. Na stronie

Ryc. 2. Racibórz-Studzienna. Materiały krzemienne:
a-k — odłupki i protowióry

Flint artifacts:

a-k — flakes and proto-blades

dolnej dobrze widoczny sęczonek. Kąt zewnętrzny rozwarty (111°). Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni oraz silną pedolityzację krawędzi, nadającej odłupkowi charakter zgrzebia (ryc. 2 i).

14. Mały, wydłużony, płaski odłupek. Piętka mała, nie przygotowana, uszkodzona. Strona górna posiada negatyw odbicia o kierunku zgodnym z kierunkiem odbicia odłupka oraz negatyw o kierunku lekko ukośnym. Sęczonek niewidoczny. Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni oraz otoczenie krawędzi. Strona górna lekko pokryta patyną koloru biało-niebieskiego (ryc. 2 f).

15. Odłupek o krawędziach nieregularnych. Piętka duża, uformowana na płaszczyźnie nieregularnej, kąt zewnętrzny rozwarty (115°). Strona górna reprezentuje negatywy odbić o kierunku ukośnym w stosunku do kierunku przebiegu osi odłupka, w tym jeden głęboki, oraz fragment powierzchni termicznego przełamania. Na stronie dolnej dobrze widoczny sęczonek oraz fale odbicia odłupka. Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni i otoczenie krawędzi speditowanych uprzednio (ryc. 2 j).

16. Duży odłupek częściowo uszkodzony. Piętka mała, nie przygotowana, uszkodzona częściowo termicznie, kąt zewnętrzny rozwarty (110°). Strona górna reprezentuje wyraźny negatyw nakładających się odbić o kierunku zgodnym z kierunkiem odbicia odłupka oraz prawdopodobnie fragm. przełamu termicznego. Sęczek na stronie dolnej słabo widoczny, wyraźnie zaznaczają się natomiast fale odbicia odłupka. Okaz poddany był działaniu wysokiej temperatury. Na stronie górnej w partii wierzchołkowej odłupka widoczne charakterystyczne podgięcie. Stan zachowania krawędzi silne ogładzenie powierzchni oraz częściowe spedolitowanie i otoczenie krawędzi (ryc. 2 k).

17. Wióro-odłupek z uszkodzoną częścią wierzchołkową na skutek widocznej skaży surowca. Piętka nie przygotowana o powierzchni stanowiącej przełam termiczny, kąt zewnętrzny rozwarty (110°). Strona górna reprezentuje dwa negatywy odbić o kierunkach zgodnych z kierunkiem odbicia odłupka. Sęczek dobrze zaznaczający się. Na jednej z krawędzi bocznych fragm. powierzchni korowej. Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni oraz spedolitowanie i otoczenie krawędzi (ryc. 2 h).

18. Drobnny odłupek silnie wygięty. Piętka mała, ukośna, nie przygotowana, kąt zewnętrzny rozwarty (115°). Strona górna reprezentuje dużą powierzchnię korową oraz negatywy kilku drobnych odbić o kierunkach zgodnych z kierunkiem odbicia odłupka. Sęczek dobrze zaznaczony. Stan zachowania wykazuje ogładzenie powierzchni oraz otoczenie spedolitowanych krawędzi (ryc. 2 g).

Analiza techniczno-typologiczna materiałów z Raciborza—Studziennej wykazuje, iż surowiec uzyskiwano z rdzeni typu klaktońskiego, odłupkowych, wielopiętowych bez określonej z góry orientacji odbić oraz rdzeni krążkowatych o dośrodkowej orientacji odbić. Posługiwanie się pierwszym typem rdzenia jest poświadczane w występowaniu odłupków zawierających na stronie górnej negatywy odbić przeciwnych. Na używanie drugiego typu rdzenia wskazują odłupki zawierające negatywy odbić odbocznych na górnej stronie. Z rdzeni wielopiętowych uzyskiwano także półsurowiec wiórowy czy raczej protowiórowy. Nie wynikało to jednakże z intencjonalnej zaprawy przygotowawczej rdzenia, lecz w znacznym stopniu z przypadkowości zdeterminowanej jedynie samym kształtem rdzenia. Powyższe stwierdzenie⁶ dobitnie świadczy o nieużytkowaniu techniki lewaluaskiej, a jedynie para-wiórowej techniki klaktońskiej⁷.

Brak narzędzi bifacjalnych w inwentarzu Raciborza-Studziennej oraz na innych stanowiskach tzw. rozrzedzonego osadnictwa obejmującego obszar przygraniczny zlodowacenia risskiego w Europie środkowej tłumaczy się przejściowym charakterem osadnictwa dolnopaleolitycznego na tym terenie, a tym samym specyficznymi warunkami osadniczymi⁸. Były więc to przyczyny typu gospodarczego. Znalazienie jednak kilku drobnych odłupków, stosunkowo cienkich, lekko wypukło-wklęsłych o piętках prawie zerowych oraz większego odłupka bardzo płaskiego zawierającego na stronie górnej negatyw odbicia przeciwnych w stosunku do kierunku odbicia odłupka świadczyć może o występowaniu obróbki bifacjalnej. Brak zaś narzędzi bifacjalnych może być tłumaczony zbyt małą serią narzędzi odkrytych dotychczas na tym stanowisku.

Występowanie wśród narzędzi takich okazów, jak zgrzebła w typie „protoquina”, zgrzebła łukowatego, zgrzebła zbieżnego oraz rylca węglowego bocznego na surowiaku świadczy wyraźnie o cechach progresywnych przemysłu Raciborza-Studziennej.

Dobre analogie zarówno pod względem techniczno-typologicznym, jak i stra-

⁶ Kozłowski, *Węzłowe problemy chronologii...*, s. 16.

⁷ Kozłowski, *Paleolit...*, s. 135—140; tegoż, *Węzłowe problemy...*, s. 21.

⁸ Kozłowski, *Węzłowe problemy...*, s. 24.

tygraficznym znajdujemy w materiałach dolnopaleolitycznych pochodzących z terenów nad środkową Łabą i środkową Wezerą⁹. Zaliczamy do nich takie stanowiska, jak: Wangen, Kr. Nebra, Gross Quenstedt, Hundisburg, Kr. Haldensleben, Arneburg, Kr. Stendal, Wallendorf, Kr. Merseburg, czy stanowisko położone na terasie Leiny¹⁰. Stanowiska te wskazują, że w okresie wczesnej fazy przedostatniego zlodowacenia na terenie peryglacialnej strefy tego zlodowacenia w Europie Środkowej występowały przemysły odłupkowe, prymitywne, które ogólnie nawiązują do zachodnioeuropejskich wyrobów odłupkowych przemysłu aszelskiego. Pod względem techniki uzyskiwania półsurowca cechuje je wykorzystywanie rdzeni krążkowatych lub wielopiętowych, które nie posiadają z góry zdeterminowanej orientacji odbić. Charakterystyczny dla tych przemysłów jest półsurowiec parawiórowy nie mający nic wspólnego z techniką lewaluaską¹¹.

Przyjmowanie przez V. Toepfera na stanowisku Hundisburg techniki lewaluaskiej wydaje się zdaniem J. K. Kozłowskiego wątpliwe¹², natomiast — według tegoż badacza — jest prawie pewne, iż posługiwano się tam rdzeniem wielopiętowym bez z góry zdeterminowanej orientacji odbić. Stanowisko w Arneburg zalicza Toepfer do tzw. hundisburskiego Aszelenu (Hundisburger Acheulèn)¹³.

Znaczenie badań na stan. 2 w Raciborzu-Studziennej polega głównie na znacznym powiększeniu kolekcji dotychczas uzyskanych materiałów krzemianych z tego najstarszego stanowiska paleolitycznego w Polsce. Większa seria zabytków pozwoliła na gruntowniejszą analizę techniczno-typologiczną przemysłu tego stanowiska. Potwierdziła ona w pełni trafność wniosków wysnutych przez J. K. Kozłowskiego o braku techniki lewaluaskiej oraz występowaniu progresywności cech materiałów krzemianych, głównie narzędzi, zgrzebła poprzecznego w typie „protoqina” czy parawiórowca. Występowanie zaś specyficznych odłupków zdaje się wskazywać na istnienie obróbki bifacjalnej. Dopóki jednak nie zostanie odkryte narzędzie bifacjalne, nie możemy być tego pewni.

Muzeum Archeologiczne w Krakowie
Oddział w Nowej Hucie

KRZYSZTOF SOBCZYK

THE LOVER PALAEO-LITHIC SITE AT RACIBÓRZ-STUDIENNA PROVINCE OF KATOWICE

Rescue excavations conducted on site 2 at Racibórz-Studzienna in 1974 brought to light a further 18 flint artifacts which included 13 flakes, 2 blades, 1 core and

⁹ Kozłowski, *Węzłowe problemy...*, s. 16—21.

¹⁰ R. Grahmann, *Abschläge von Clactonienart in Mitteldeutschland*, „Quartär”, t. 1: 1938, s. 173 i n.; V. Toepfer, *Die Bedeutung der Altsteinzeitfundstelle Hundisburg im Kreise Haldensleben*, „Jahresschritte des Kreismuseum Haldensleben”, t. 2: 1961, s. 1—14; tegoż, *Die altpaläolithischen Feuersteingeräte von Hundisburg*, JsHalle, t. 45: 1961, s. 35—69; tegoż, *Die alt- und mittelsteinzeitliche Besiedlung der Altmark*, JsHalle, t. 51: 1967, s. 13—16; tegoż, *Das Clactonien im Saale Mittelgebiet*, JsHalle, t. 52: 1968, s. 1—26; W. Berner, *Altpaläolithfunde aus dem Kiesen der risseiszeitlichen Terasse bei Alfeld (Leine)*, „Göttinger Jahrbuch”, R. 10: 1962, s. 19; tegoż, *Der altpaläolithische Fundplatz in der Mittelerrasse am Lehder Berge bei Gronau*, „Göttinger Jahrbuch”, R. 11: 1963, s. 7—31.

¹¹ Kozłowski, *Węzłowe problemy...*, s. 20—21.

¹² Kozłowski, *Węzłowe problemy...*, s. 19.

¹³ Toepfer, *Die alt- und mittelsteinzeitliche...* s. 13—16.

2 tools. Most flakes are covered with cortex or have parts of thermic surface, unprepared striking platforms and obtuse external angles. The core represents the initial unprepared type. One of the tools is a transverse side-scraper on a flake with a gradually retouched edge, and can be defined as a protoquina. The other tool is a blade or rather a proto-blade with a retouched edge. The analysis of the flint artifacts has shown that the industry of Racibórz-Studzienna is characterized by the Clactonian technique based on the use of discoidal cores or of multi-platform flake cores without a predetermined orientation of striking. The presence of blade blanks can be explained by random striking from multi-platform cores. The Levallois technique is not known.

Parallels to the artifacts from Racibórz-Studzienna can be found in lower palaeolithic materials from GDR and GFR, from such sites as Wangen Kr. Nebra, Gross Quenstedt, Hundisburg Kr. Haldensleben, Wallendorf Kr. Merseburg and Alfeld on the Lein. Materials from these sites show that in the early phase of the Riss glaciation primitive flake industries which show links with the west European flake artifacts of the Acheulian industry occurred in central Europe in the periglacial zone of this glaciation.

The presence of specific flakes can indicate bifacial working, yet in view of the lack of tools of this type no further conclusions are possible.

Geochronologically, site 2 at Racibórz-Studzienna has been dated by J. K. Kozłowski to the time connected with the Hulczyn moraine before beginning of the Riss glaciation, i.e. to Riss 1a—1b or to Mindel-Riss.